

הלכות פסח סימן תסא

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק לא]

כיון שנגזר קדם פסח⁶⁷.

ובדיעבד אם הוציאו מצות במרדה שהוציאו בו מצה כפולה או נפוחה, כתב שם, שאין לאסור.

והחזירא (אוי"ח סי' קכ ס"ק טו ד"ה ומ"ג) כתב טעם נוסף להתיר אף לכתחילה מרדה שהוציאו בו מצה כפולה, וכן להתיר את מקומה בתנור ללא הכשר, משום שאינה נוגעת בהם אלא מצדה החיצון, ואין מקום הכפל אוסר אלא כשנוגעים בו מצידו הפנימי [ראה מה שכתבנו לעיל (ס"ק ל)].

[משנ"ב ס"ק לג]

והקט"מ קצ"ח וק"ט בשנייהם לכתחילה⁶⁸.

72) ומצה שהתקמה ועלתה כולה מעל קרקעית התנור ואינה נוגעת בקרקע התנור אלא בצדדיה, כתב הב"ח החיים (ס"ק עט) בשם תשובות אהל יוסף (ט"ו ח) שאף היא בכלל מצה נפוחה, שיש לחוש שאין בכח קרקע התנור לאפות את תחתית המצה, אלא שאין העולם מהרים בזה, ואם רואים שתחתית המצה לא נאפתה יפה, כתב הב"ח החיים שם שיש להחמיר.

[משנ"ב ס"ק לה]

כיון שנגזר תלול בעקבה תליען שנתחמצה בלה⁶⁹ וכ"ו, הוא גדול כל"ך כמו אגוז לחי⁷⁰ וכ"ו, או כמו אצבע גדול ביניני⁷¹ וכ"ו, אלא לשיש בתוכו אצבעות (שקורין בלעזל"ך) שהוא סימן לחמץ⁷² וכ"ו, נקב בתוך נקב, חוששין לאסור בלה⁷³ וכ"ו, ונתקן וירק לפפור ונתקחה, שרי לכלי עלמא⁷⁴.

73) וכמבואר בשו"ע הרב (סכ"ה), שהנפוחות במקום אחד מוכיחה שלא התעסקו בעיסה עסק גמור המבטל את תחילת חימוצה, וכשהושיבה בתנור והתנפחה נתגלה בושתה שהיתה כבר המוצה.

ומשמע מדברי המשגיב, שהן באופן הראשון של מצה נפוחה והן באופן השני, יש לאסור את כל המצה, וכן מבואר בפר"ח (ד"ה ומ"ש מצה נפוחה) [אכן, בשו"ת אור לציון (ח"ג פ"א תשובה יא) כתב, שמשמע מהשו"ע הרב (טעיפים כג-כד) שבאופן השני שהביא המשגיב שלא נעשה חלל אלא תפחה המצה באמצעותה, אין אוסרים אלא את מקום הנפוחה וכביבותיו כדי נטילה].

74) ואף באופן השני שאין חלל במצה אלא שהתנפחה באמצעותה, כתב האי"א (בוטשאטש, ד"ה נפוחה) שאין לאסור אלא כשהתנפחה בשיעור זה.

75) ומבואר בא"ר (ס"ק יז) ששניהם שיעורם שווה [ושם כתב, שיש לשער באגוז לח גדול], הדעת הגר"י קניבסקי (ארחות רבנו ח"ב עמ' נח) שלא די שרוחבו של החלל יהיה כשיעור זה אלא אף גובהו צריך להיות כשיעור, שצריך שיוכל להכניס אגוז לח לתוך חלל זה.

76) ואם יש במצה אבעבועות קטנות מאוד, כתב הערוך השלחן (סי"ג) שאין לחוש לכך, שהרי בכל מצה יש בהכרח אבעבועות קטנות מאוד.

77) ואף באופן זה, כתב האי"א (בוטשאטש, ד"ה נפוחה) שאין אוסרים אלא כשהנקב כשיעור אגוז לז' או אצבע אגודל כג"ל [וכן מבואר במחצה"ש (ס"ק יג ד"ה וא"ם)].

78) ובטעם הדבר כתב הב"ח (ד"ה וכתב מהר"ל), שכיון שנאפית שוב אין היא מחמיצה, אמנם לענין לצאת במצה זו ידי אכילת מצה בליל הסדר, כתב המשגיב לקמן (סי' תסב ס"ק יז) שיש להחזיר שלא לצאת במצה זו ידי הובא משום שהיא כעין מצה עשירה.

67) ולענין בדיקת המצות קודם הפסח, כתב הלחם הפנים (על קצושי"ע סי' קי ס"ק א) שטוב לבדוק קודם הפסח ולהסיר מהן כפולות או נפוחות, כדי שלא יצטרך לשורפן כשימצאן בפסח [ראה מה שכתבנו בביה"ד להלן (ד"ה אין)]. וגם שלא יבא לאוכלן שלא מדעת, וכן כתב בספר מועד לכל חי (להגרי"ח פלאני, סי' ג ס"ק לג) 'הנה מה טוב שיקרא לתלמיד חכם שיעבור על המצות ולבדוק שאין בהן כפולה ונפוחה, וצר לי מאד שעל הבל שואלים, אך בענין מצה כפולה ונפוחה אין דורש ואין מבקש לשאול, ואך יתכן שעם הארץ יהיה להבחין ולבקר בין טוב לרע ואיזה יכשר, ואי אישר הילי הייתי מתקן שלא יוכל שום אדם להגביה סל המצות מהתנור אם לא ילך אצלם חכם ויבקרם היטב, ומנהג החזו"א (ארחות רבנו ח"ב עמ' לו) היה לבדוק כמה ימים קודם פסח, ולא בליל בדיקת המץ, והגרש"ז אויערבך (הלכות שלמה פסח פ"ה ארחות הלכה הע"ח ח) כתב, שיש לעיין מדוע אין בודקים אותן בליל בדיקת המץ או על כל פנים ביום כנגד החלון או בחוץ אם קשה לבדוק לאור הנה.

[שעה"צ ס"ק נה]

הנה אפילו בערב פסח אחר זמן אסור⁶⁸.

68) וכמו שמבואר בשו"ע לעיל (סי' תמו ס"ב) ובמשגיב שם (ס"ק טו) שחמץ בערב פסח אפילו משש שעות ולמעלה לוקים על אכילתו והוא אסור בהנאה מן התורה, ומ"מ אינו אוסר במשהו אלא דינו כשאר איסורים, כיון שאין הימים עליו ברת אלא בפסח.

[משנ"ב ס"ק נז]

וסביבו כ"ד נטילה⁶⁹ וכ"ו, לאסור הנפחה, אין לכתחילה⁷⁰ וכ"ו, במקרה אחרת אם יש בנפוחות⁷¹.

69) ולענין חיטה מבוקעת שנמצאה בעיסה, כתב לקמן (סי' תסז ס"ק א) שקודם הפסח צריך להסיר סביבה כדי נטילה גם אם יש בעיסה שישים כנגדה, שיש לחוש שמא לא פלטה החיטה טעמה אלא מסביבה ושם אין שישים כנגדה.

70) ומה שלא מסירים כדי נטילה מצידו מצה שבורה, ולא חוששים שמא היה כפל בצידה, כתב החזו"א (אוי"ח סי' קכב ס"ק י ד"ה הא) שהרי אף באיסור גמור הלכה היא שספק דרבנן לקולא, וכל שכן מצה כפולה שאינה אסורה מעיקר הדין אלא משום חומרא, ולא נהגו להחמיר אלא כשהכפל לפנינו, אבל כשאינו לפנינו סומכים על עיקר הדין שאין הכפל מחמיץ [ראה מה שכתבנו לעיל (ס"ק כו)].

71) ובטעם הדבר כתב החק יעקב (ס"ק יח), שכיון שאינו אלא חומרא כג"ל, מותר לאוכלו לאחר הפסח, שהרי אף ספק חמץ שעבר עליו הפסח יש מתוירים אותו באכילה [כמבואר במשגיב לעיל (סי' תמט ס"ק ה)], ואם כן הוא הדין מצה כפולה או נפוחה, שאינה חמורה יותר.

72) וכן כתב לעיל (סי' תנא ס"ק קיא) בשם החק יעקב (שם ס"ק נד), שאם אי אפשר למצוא מרדה אחר בנקל מותר אף לכתחילה להוציא בו, ובטעם הדבר כתב החק יעקב שם, משום שאין האיסור של מצה כפולה או נפוחה אלא חומרא בלבד, וכיון שכפולה או נפוחה הוא דבר המצי' אם כן יהיה צורך תמיד להחליף את המרדים וזרי זה בדיעבד, והוסיף שם, שמשמע זה אין צורך להכשיר בתנור את המקום שבו נאפתה מצה כפולה או נפוחה.

הַלְבוּת פֶּסַח סִימָן תּוֹסַף

בְּאֵר הַגּוֹלָה סב

פֶּסַח * אֵין לְאֶסֶר (לב) בַּק מְקוֹם (יד) * דְּפוּקָה (תוה"ד) סִימָן כְּבוּ וּפְסָקֵי סִימָן קְמוּ. מִצְוָה (טו) [טו] נְפִיחָה * (ז) וְאֵם דְּהָא בְּעָבֵר בְּאִמְצִיעֵיהָ (טז) לְאֶסֶר, אֲבָל אִם עָלָה עֲלֶיהָ (לה) קְרוּם כְּדוֹרָךְ שְׁעָלָה עַל הַפֶּת בְּשַׁעַת אֲפִסָּה, מִתְּרַת אֲסוּרוֹ צִירָךְ לְשַׁעֲרֵי בָּשִׂים כְּגוֹן הַפֶּסַח, מְהַרְשִׁיל בְּחַטְבוֹתָהּ

שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה

הַכִּי"ח שֶׁחָזַן שֶׁנֶּעַם בְּטוֹבָה שֶׁכַּפָּוֵר אִסֵּר הַכֹּל, מִכִּי לִשְׁתוּתוֹ דְּאֶפְלוּ כְּכּוּחַ אֲסוּר, אֵין לְפָנֵי"ש. אִם נִאֲכַח בְּכֹאזִי שֶׁנֶּעַם חֶמְדִּין אֵינוֹ אוֹכֵר אֶלָּא כְּדִי נְטִילָה, וְהִי"ח בְּפִשָּׁה שֶׁהַכֹּפֶלֶת דִּינָא הֵבֵר, וְהַשְׂטֵ"ע מְשַׁמֵּע דָּפָף שֶׁלֹּא נִאֲפָה כְּנֹאזִי אֵינוֹ אוֹסֵר אֶלָּא כִּי, וְלִעֲנִיד לְחַלֵּק קְמִי"ט, עִישׁ. וְעִישׁ סִימָן לֵט וְסִימָן מ' בְּחֻשָּׁה שֶׁנִּפְצָאָת בְּמַעֲוָה אֲפִיסָּה, אִם אֵין חֲמִי"ם יֵשׁ לְהַחְמִיר לְאֶסֶר כֹּל הַפֶּסַח, וְאִם אֵין לְהַסְתַּמֵּךְ שְׁעָרָא בְּאֵל שֶׁלֹּא לְשֵׁם קְרוּם שֶׁנִּאֲפָה מְעַוָּה כְּנֹאזִי אִי"צ רַק כִּי"ט אִי"צ כִּי"ט בֵּין שֶׁהַאֲסוּר הַחֲמִיר בְּחוֹשׁ, אֲבָל אִם יִי"ל שְׂפָא לְשֵׁם שֶׁנִּפְצָוּן הַפֶּסַח לֹא נִאֲפִיסָּה כְּנֹאזִי יֵשׁ לְחֹשׁ לְהַסְתַּמֵּךְ חֶמְדִּין מִשְׁפָּע, עִישׁ. וְעֵין מְהוֹרָה יְקוּמֵינָא סִימָן צֹא: [טו] נְפִיחָה. וְעֵין בְּכֹרֵר שְׁמֹרָאֵל סִימָן רַלד, בְּמַעֲוָה הַדּוּקָה שֶׁלֵּנו אֵין לְחֹשׁ לְאֶבְכַעֲבוֹת וְחֻלְלִים הַנְּכָרִים מְבַחֵן וְכַסִּים כְּדוּקָה רַבָּא וְרַבָּא הַנְּעֻשִׂים מְחַסֵּת הַאֲוֵר אֲפִלוּ בְּלוֹשִׁים עִישׁ וְרִיזִין כְּלִי שְׁהֵי"ח כִּי"ט שְׁעָרֵי סְפָאָן פְּרָשׁוּ סְפָאָן מִלֵּאָה חֻלְלִים, וְאֲפִלוּ אִינְם רַק קְרוּסִים חֲקִים רַק קָצֵת כְּעָבֵי אֵין לְחֹשׁ, וְנִסְחָה בְּאִמְצִיעֵיהָ הֵינִי שֶׁנִּפְרָד חֲצִי עָבִי הַעֲלִיז מִהַסְתַּמֵּךְ אוֹ שְׁהַגִּבָה לְמַעְלָה מִקְרָעִית הַמְּגִיד אֲמִצְעִיטָה שֶׁל גִּיף הַפֶּסַח, דָּחָה זֶה שְׂבִיחַ פְּנִיעוֹת הַעֲבוֹת גָּזָה, עִישׁ. וְכִי"ט סְפָאָן לְפָנֵי הַמְּצוּת גְּבִי שְׂפָאָן תַּפֵּחַ אֵינוֹ מְשׁוּם שְׁהוֹנִפִיחָה סִימָן לְחַמְדִּין כְּנִסַּח חֶמְדִּין בְּהוֹיָו עֶסֶר הָיִב אֵין לְחַלֵּק בֵּין גִּבַּח הַקְּרוּסִים הַנְּכָרִים כּוּ, וְכִסִּימָן שַׁעַר הַאֲוֵר בְּהַ קָצֵת וְכַתֵּב שְׂאֵין הַנְּקוּר שְׂפָאָן יִפְחַ מְחַסֵּת שֶׁנִּפְיחָה סִימָן לְחַמְדִּין שְׁנֵהָ בִי בְּכַס, אֶלָּא לְסִבָּה שְׂפָאָן חֲקִיזִין, שְׁעִישׁ מְחַסֵּת בְּטַעֲוָה הַעֲבוֹת כְּדוּלְעִיל אֵין חֲמִיר שׁוֹקֵטֵת נְפִיחָה וְאֵין נִאֲפִיסָּה חֶמְדִּין, כֹּאֲשֶׁר אֵינוֹ רֹאִים בְּחֻלְלָה מַעֲוָה עֲבוֹת הַנְּפִיחִים בְּאִמְצִיעֵיהָ וְחֲמִיזִין הַעֲלִיז אֵינָה נִאֲפִיסָּה כְּהַסְתַּמֵּךְ, וְכֹה רִאזִי לְהַחְמִיר קְפָוֵרִיל מְשׁוּם גְּדָר אוֹ גְּבַח מִקְרָסִים כְּתוּבָא דְּנִכְפֵּלָה בְּפִשָּׁה אוֹ

בְּאֵר הַיֵּטֵב

(יד) דְּפוּקָה. אֶפְלוּ נִמְצָא חוּף הַפֶּסַח, בֵּין שְׁנֵאֲפִיסָּה קְדָם פֶּסַח, וְיִמְחַסֵּס וְכִי"א מְשַׁמֵּע דְּסִיל דְּאֵעִיג דָּאֵין ס' נְגַד מְקוֹם הַפֶּסַח שְׁרִי, וְכִי"ב הַשִּׁי"ו רַבֵּי פּוֹסְקִים, אֲבָל רַשִׁ"ל וְיִפְחָ וּמְהַרְאִי מְצַרִּיכִים ס' נְגַד הַדְּבוקָה, וְיִמִּי"ט כִּי"ל דְּלֹא בְּעִי ס' אֶלָּא נְגַד צַד הַסְּבִיחָה הֵיכָא שְׁדְּבִיכִים לְהַדְּוִי, דְּבִצְדָה הַחִיצוֹן שׁוֹלֵט הָאֵשׁ שְׁפִיר, מִי"א. וְהַחִי"י הַעֲלָה עֲקָר בְּדַעַת דְּלֹא בְּעִי ס' נְגַד מְקוֹם הַדְּבוקָה, עִישׁ, וְכִי"ב בֹּאֵ"ו. וְאִם נִמְצָא מִצְוָה כְּפּוּלָה וְנִפְסוּחָה לְאַחַר פֶּסַח, הַעֲלָה הַחִי"י דָּאֵין לְהַחְמִיר כִּיוֵן שֶׁהוּא עֲצוּמָה עֲקָרָא בְּעֵלְמָא וְיֵשׁ לְהַתְרִיחַ בְּנִמְצָא אֲסֵר פֶּסַח, עִישׁ, וְדָלָא כֹּא"ו. וְעִיל סִימָן תַּמּוּ סִי"ק מִגּ מִשְׂטִישׁ. וְעִמִּי"א: (טו) נְפִיחָה. יֵשׁ בְּהָה שְׁעֵי פְרוּשִׁים, פְּרוּשׁ א' שְׁנֵחֲלָקָה עָבִי הַטַּעַח וְשֶׁנְּעִלְיוֹן עָלָה לְמַעְלָה, וְעִישׁ"ו נְפִיחָה בְּאִמְצִיעֵיהָ שְׂפָאָן נְחֲלָקָה כָּלֵל אֶלָּא שְׁפָפַח גּוּף הַמְּצָה כְּמוֹ שְׁהוּא דְּלָתָם חֲמִי"ט, כִּי"ב הַכִּי"ח, וּמְהַרְאִי מְלֻבְּלוּן כְּתֵב פְּפִי הַרְאִי, וְהַשִּׁי"ו הַאֲרִיךְ לְהַחְמִיר כְּפִי הַרְאִי שׁוֹן וְיִמְסִיק דָּאֵין אֲסוּר אֶלָּא כְּפִי הַשִּׁנִי, עִישׁ. וְכִמִּי"א כְּתֵב בְּשֵׁם הַשִּׁי"ו שְׁהַחְמִיר לְגַמְרֵי נְפִיחָה, וְיִיל"ל כְּיָד אֵינוֹ עָלִי שְׂמִים וְאֲרָךְ כִּי לֹא רִאזִי פֶּסַח א' מִן חוֹתְמֵי הַכִּי"ח שְׂפָאָן שׁוֹם מִצְוָה שְׁנִפְסוּחָה וְכִי"ו וְאֲדַבְּרָה שְׁחַק עַל הַאֲוֵרִין, עִישׁ אֵין לְהַסְתַּמֵּךְ מְמוֹן שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּשִׁבְלֵי זֶה, עִישׁ"ו הַשִּׁי"ו וְהַפְּרוּז עַל מְדוּחֵי הַקָּל רֹאשׁ בְּדָבָר שְׂאֲבוּתֵינוּ וְאֲבוּתֵינוּ אֲבוּתֵינוּ נְהַגוּ כּוּ אֲסוּר, עִישׁ"ו הַמִּי"א. הַנֵּחַ מִי"ש בְּשֵׁם הַשִּׁי"ו לֹא נִמְצָא כֵן בְּכִסֵּר הַשִּׁי"ו שְׁלִפְנוּיָה אֶלָּא שְׁעוּשָׁה פְּשָׁר דְּבִין הַנְּעוּתָה בְּמִי"ש, אֲבָן בְּהַשְׁבוּת הַשִּׁי"ו כְּתֵב הַלְשׁוֹן מְשִׁשׁ כְּמוֹ שְׁעָתִיק בְּשֵׁמוּ הַמִּי"א.

וְכַתֵּב חִי"י: בְּנֹדָאֵי אֵין לְהַקָּל כְּדָבָר שְׂאֲבוּתֵינוּ נְהַגוּ כּוּ אֲסוּר, וְכִמִּי"ד יֵשׁ הוּא בְּמַשְׁוֵה כֹּאֲלוֹ הוּא תַּפֵּץ בְּמִדוּרָה וְכִי"ו אֲוֵרִין וְכִי"ז אֵין"ו"ו וְשָׁאָר פְּלִים וְיֵמָה שְׁנִפְסוּמֵשׁ בְּהוּ, וְהַשִּׁי"ו מְפִסְדִּין מְמוֹן שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְמוֹנֵעַ מִשְׁנִפְסוּת יִי"ט כִּי דִי בְּחֶמְדָּא זֶה לְעַנְוֵן הַמְּצָה עֲצָמָה. וְעִישׁ"ו שְׂמִית דְּכַרְשְׁמֹרָאֵל סִימָן רַלד וְשַׁעַר שְׁפָאָן פֶּסַח גְּבִי"ו, עִישׁ. וְאִם לְאַחַר שְׁנֵאֲפִיסָּה טַחֵה אֹתָהּ בְּשִׁמְן וְהַחְזִירָה לְפָנֵינוּ וְנַעֲשִׂית נְפִיחָה, שְׂרִי לְכִי"ע, מִי"א: (טז) אֲסוּרָה. כֹּל הַמְּצָה, וְאֲפִלוּ ס' לֹא מְהַי אֲפִלוּ קְדָם פֶּסַח, דְּכִלְהִי נְהַחְמָצָה, כִּי"ב מוֹרִים מְלֻבְּלוּן סִימָן קָה, וְכֵן

בְּאֵר הַלְכָה

אֵת טַעַם הַדְּבָר, וּמְפַל מְקוֹם אֵינוֹ אֶלָּא חֲקָרָא בְּעֵלְמָא וְכִמִּי"ז שְׁפַתֵּי הַשִּׁי"ו, דְּהָא יִבְרָ שְׂעִלָּא בְּגִידוֹ אֵינוֹ צִירָךְ מִדִּינָא אֶלָּא כְּדִי נְטִילָה, וְעֵין בְּכֹאזִי הַגְּרָ"א שְׁכַתֵּב, חֲלִפֵי מֵאָה דְּמַבְאָר לְעִיל סִימָן תַּמּוּ טוֹף סִיפִי א, גַּם בְּחוּף הַפֶּסַח אֵין לְאֶסֶר אֶלָּא מְקוֹם הַבּוּקָה, וְכֵן הַסִּימָן הַפְּרִי חֲדָשׁ לְדִינָא, וְאֲפִשֵׁר דְּמַעֲד מְהַנְּהָה גַּם הֵם מוֹדוּ דִישׁ לְהַחְמִיר, אֲמַנְם אִם יֵשׁ לוֹ טַפֵּחַ בְּעַצֵּם הַכֹּפֶל בּוֹרָאֵי אֵין לְהַחְמִיר חוּץ לְאִיחָה מְקוֹם: * אֵין לְאֶסֶר רַק מְקוֹם הַדְּבִיק. עֵין בְּמַשְׁנֵה בְּרִיתָה

מִשְׁנֵה בְּרוּרָה

בֵּין שְׁנֵאֲפִיסָּה (נה) קְדָם פֶּסַח (סז): (לב) בַּק מְקוֹם דְּפוּקָה. וְכִי"ב (ט) בְּרִי נְטִילָה⁶⁰, וְהַשְׂאָר מְהַר (זו) אֵף דְּלִית בְּהוּ שְׂשִׂים נְגַד מְקוֹם הַכֹּפֶל, אִם נִמְצָא בְּכִיתוֹ מִצְוָה כְּפּוּלָה וְנִפְסוּחָה לְאַחַר הַפֶּסַח, (נח) אֵין לְהַחְמִיר⁶¹, וְטוֹב לְהוֹצִיא מִצְוָה כְּפּוּלָה אוֹ נְפִיחָה בְּמוֹדָה אֲחִירָת (נט) אִם יֵשׁ בְּאִמְצִיעֵיהָ⁶²: (לג) נְפִיחָה. יֵשׁ בְּהוּ שְׂנֵי פְרוּשִׁים: א) שְׁנֵחֲלָקָה עָבִי הַמְּצָה בְּאִמְצִיעֵיהָ וְחֻלְלָה הַעֲלִיז עָלָה לְמַעְלָה: ב) שְׂפָאָן נְחֲלָקָה כָּלֵל, אֶלָּא שְׁפָפַח גּוּף הַמְּצָה בְּאִמְצִיעֵיהָ. (ס) וְהַסְּפִימוֹ הַאֲחִירוֹנִים בְּשִׁנְיָהֶם (סח) לְהַחְמִיר⁶³: (לד) אֲסוּרָה. כֹּל (סג) הַמְּצָה אֵף בְּמְקוֹם שְׂפָאָן שְׂפָאָן אֶלָּא נְפִיחָה, וְאֲפִלוּ אִם הַנְּפִיחָה הֵיכָה רַק (סג) בְּאִסַּח מִן הַקְּצוּת, בֵּין שְׁנֵעֲשֵׂה חֲלִל בְּעִבְרָה תְּלִינן שְׁנֵחֲמָצָה כְּלִי⁶⁴, (סד) וְאֲפִלוּ יֵשׁ שְׂשִׂים בְּמִצְוָה נְגַד מְקוֹם הַנְּהָה לֹא מְהַי, וְאֵין חֲלִיק בֵּין קְדָם פֶּסַח אוֹ בְּפִסָּה. וְעֵין בְּאֲחִירוֹנִים שְׁהַסְּכִימוּ שְׂאֵין לְאֶסֶר אֶלָּא אִם-כֵּן הַחֲלִל הוּא גְּדוּל כְּלִפְקָה כְּמוֹ אֲגוּז לְחִי⁶⁵ (שְׁקוּרִין הַאֲזִי"ל-נו"ס) אוֹ כְּמוֹ אֲצַבְעֵ-אֲדוּל (סו) בִּינוּנִי⁶⁶, וְדוּקָא בְּשַׁעֲלָה הַחֲלִק הַעֲלִיז מִן הַמְּצָה בְּגַבְהָ לְמַעְלָה, אֲבָל אִם לֹא עָלָה לְמַעְלָה, אֶלָּא שְׁפָתוֹף עָבִי הַמְּצָה יֵשׁ נִקֵּב חֲלִיל פְּשַׁעוֹר שְׁנִפְחָרָא, אִסְרִים (סו) מְקוֹם הַנְּקֵב לְכַר, שְׂאוּתוֹ מְקוֹם דוּמָה לְמַעְלָה כְּפּוּלָה שְׂאֵין חוֹם הָאֵשׁ שׁוֹלֵט שֵׁם, וְהַשְׂאָר מְהַר אֲפִלוּ תוּךְ הַפֶּסַח; וְאֵין אֲוֵרִין אֲפִלוּ בְּמְקוֹם הַנְּקֵב אֶלָּא בְּשִׂישׁ בְּתוֹכוֹ אֲבַעֲבוּעוֹת (שְׁקוּרִין בְּלַעֲלִי"ף) שְׁהוּא סִימָן לְחַמְדִּין⁶⁷, אֲבָל אִם הוּא חֲלִק מְהַר, וְאִם יֵשׁ בְּמִצְוָה שְׂנֵי נְקֵבִים, נִקֵּב בְּתוּךְ נִקֵּב, חוֹשְׁשִׁין לְאֶסֶר כְּלִי⁶⁸, וְכֵל זֶה אִם הַנְּפִיחָה נַעֲשֵׂה בְּתוּרָה בְּפִעַם רִאשׁוֹן, אֲבָל אִם לְאַחַר שְׁנֵאֲפִיסָּה טַחֵה אֹתָהּ בְּשִׁמְן וְהַחְזִירָהּ לְפָנֵינוּ וְנִפְסוּחָה, שְׂרִי לְכִלֵי עֲלִמָּא⁶⁹: (לה) קְרוּם. הֵינִי קְרוּם דֵּק מְלַמְעָלָה, וְלֹא בְּאִמְצִיעֵיהָ עָבִי הַמְּצָה. (סו) יֵשׁ מְאֲחִירוֹנִים שְׁכַתֵּבו,

שְׁעֵר הַחֲצִיזִין

(נה) תְּהִי אֶפְלוּ בְּעָרְבִי-פֶסַח אַחַר זְמַן אֲסוּרִים⁶⁸: (נו) טו"ו וְשִׂ"א: (נז) כֵּן פְּסָקֵי הַשִּׁי"ו וּמְהַרְאִי לְיוֹבְלִין וּפְרִי תַּבִּי"ן וּמְהַרְאִי לְאֶלְהוֹ וְזוּטָא וְחֻקֵּי-עֲבָד וְהַחְזִיר, וְאֵין דְּהַשְׁגָּנוֹן-אֲבָרְתֵם מִסָּמַם רַשִׁ"ל וְיִפְחָ וּמְהַרְאִי מְצַרִּיכִין שְׂשִׂים נְגַד הַדְּבוקָה, אֵין לְהַחְמִיר כְּלִפְקָה בְּעֵינוּ מִצְוָה כְּפּוּלָה בֵּין שְׂפָאָן הַזֶּה עֵנְוֵן זֶה בְּשִׂים, וְכִמִּי"ט שְׁכַתֵּבו הַאֲחִירוֹנִים; וְעוֹד, דְּהָא הַגְּרָ"א וּפְרִי תַבִּי"ן מְקָלֵךְ אֲפִלוּ בְּחוּף הַפֶּסַח רַק מְקוֹם דְּבִיכִים וְהֵינִי אֲפִלוּ לִיכָא שְׂשִׂים נְגַד אוֹתוֹ מְקוֹם נְדָהָא הַבִּיא הַגְּרָ"א רִאזִי מְלַעֲלֵל סִימָן תַּמּוּ טוֹף סִיפִי א דָּאֵין צִירָךְ רַק כְּדִי נְטִילָה, וְעִיל"ל-בְּמִים נִקֵּל כְּנִיחָה בְּקָדָם הַפֶּסַח, וּבְכַרְשׁ שְׂאֲפָלוּ בְּחוּף הַפֶּסַח לְכִלֵי עֲלִמָּא אֵינוֹ אֶלָּא חֲמִירָא בְּעֵלְמָא, כְּמוֹ שְׁכַתֵּב הַשִּׁי"ו: (נח) כֵּן כְּתִיב פְּמָה אֲחִירוֹנִים: (נט) אֲחִירוֹנִים: (ס) בִּיחָ וּבְגוֹדֵ-אֲבָרְתֵם בְּשֵׁם כְּפִי אֲחִירוֹנִים, דְּלֹא כְּשִׁ"ו: (סא) וְהַנֵּחַ דְּרָךְ הַאֲוִיִּים כְּשׂוֹרָאִים בְּחוּף הַתַּנּוּר שְׁהַמְּצָה הַחֲחִיל לְהַתְנַפֵּחַ מִפָּה עֲלִיָּה בְּפִרְחָה שְׂפָאָן לְמַעְלָה, מְשַׁמֵּע מְהַרְשִׁיל חֲחִי-עֲבָד שְׂאֵין בְּהוּ חֲשִׁשׁ: (סב) אֲחִירוֹנִים: (סג) אֵלֶיהָ רַבָּה וְחִי"א אֲדָם, וְהָא שְׁכַתֵּב הַמִּי"א בְּאִמְצִיעֵיהָ, הֵינִי שְׁנֵחֲלָקָה הַעֲבוֹת וְכִי"ל וְלֹא עִלִּי"ד קְרוּם דְּקִי, אִי נִמִּי, אֲרַחֵה דְּמִלְתָּא נִקֵּט, שְׂרָךְ לְהַנְּפִחַת בְּאִמְצִיעֵיהָ נִאֲרִי: (סד) מוֹרִים מְלֻבְּלוּן וּמְגוֹדֵ-אֲבָרְתֵם וְאֵלֶיהוּ זוּטָא: (סה) כֵּן הַסִּימָן הַאֲלִיָּה כְּהוּ וְשִׂ"א, דְּלֹא כְּמִגְוָרָא-בְּרַחֵם שְׁכַתֵּב בְּאִמְצִיעֵיהָ עֲטָה: (סו) מְגוֹרָה אֲבָרְתֵם בְּשֵׁם גְּאוּרֵי דוּרֵי, וְכַתֵּב הַמְּהַרְשִׁיל שְׁהוּא הַקְּרָא בְּעֵלְמָא וְאֵין לְאֶסֶר כְּפִלִּים מְשׁוּם זֶה: (סז) שְׁעָרֵי-תְּשׁוּבָה בְּשֵׁם דְּכַרְשְׁמֹרָאֵל וּבְכִי"ו-יוֹטָא:

הַרְגוּם: 1 מְגוֹדָת, פְּמִי"ה.

הלכות פסח סימן תסא

(מהרי"ל, לו) אם שני מצות שוקבות * זו על זו בתנור (לו) קדם אפינתו, אטורים, דהו קמעה בפולה (מהרי"ו). וכן יש לנהר (לח) שלא (יז) יגעו זה בזה בתנור בעידן לחין, כי אין האור שולט במקום נגיעתן וכאין לידי חמיץ (כ"ב בשם א"ח):

פאר היטב

הסכמת האחרונים, וכ"כ בס' א"ח, וכתב שם בשם וקנו הגאון דאין לאסר אא"כ נכר שהקבב עלתה למעלה ותקבב צריך שיהיה בו חלל מחזיק כמו אגוז לזו שקורין הזי"ל-גויס גדולה או אצבע-גודל בינוני, וכ"כ המ"א. וכתב עוד המ"א: ואפלו בנקב שלא עלתה למעלה דאיהי גאוני דורת מורין לאסר מקום הנקב לכד ישאר מצה ממירים אפלו תוף הפסח, וכן מצאחי פתוב בשם הגאון מהר"י הורוויץ, ואם יש שני נקבים נקב בתוף נקב חוששין לאסר פלה, ומצאחי פתוב אם הנקב חלק מטר ואם יש בלעזלי"ף בתוכו אסור, עכ"ל: (פ) יגעו, ובדיעבד אם נשכו זה בזה ושניהם נוגעים בתנור למטה אז חם האש שולט למטה שפיר וגאפה דרנו ומתר, רש"ל, מ"א, ואפלו בקטח אין לאסר, ע"ש. ועין בתשובת פת"י-צ"ק סימן סח שפתיח מצה נפוחה אם אינו נראה הנפוחה מפתוח אכל אם נראה הנפוחה מפתוח יש לאסר, וכתב שם שיש קפלה בקדו מהגאון מוהר"ר העשיל, רצ"ש:

שערי תשובה

שוקבות זע"ל, אבל באלו הרקיקין שנקרה האפה שיה בכל חלקיהם אין חלוק בין קדים דק לעב קצת יותר אי בין ביטא הנפרת מצד א' לכוטא הנפרת מצד א' לעבר, ע"ש. ועין לקמן סי' יז: [יז] יגעו: עכ"ל בשם השו"ת פת"י-צ"ק שפלימיר הגאון מ"ח העשירי ו"ל אמר לו קשארע שאלת מענין נפוחה לקניי הנה מצנה לבני-ביתו להורית הוראה זו ולהוראה אם אין הנפוחה נראית משני עבריהם כו', ע"ש. והנה ונראה שמש"ש שהנה מצנה לכ"כ להורית היא שפתיחיה שלא בוקדוק, כי ח"ו להלות בוקדוק רקיקין בגאון ו"ל שמש"ר הוראה הנה לכ"כ, אך הכונה לומר שיהיה סוף על ראית עיניהם והתבוננתם בעסק הוראה זאת בדת הנשים שהם רגילות במעשה אופה ותן יודעין ביתר להבחין ולהקביל בין הנפוחה שפתיחת האור ובין הנפוחה שפתיחת הפתוח, וכאשר עושים המורים לקמנים לשמקא בעולות איהי שאלה רריתא באכרים שבתל הפי' א' בעצם מעצמות העוף קשורא לכניו צרם גלי לבולט בכשר צורך לדעת מה יטבו, דהם לשאל בנשים אשר עוסקים בזה וקראים בתרגומים וסומכים עליהם בענין אכל בהוראה, ועין ג' ח"ו פ' אלו טרפוח דקאסר: סדקדי של צריכי נפר שאינו בקי בתרגומים, וגם מ"ש שצנה לראות משני עבריהם, נראה שהוא ע"פ פדוש הבי"ח שנקרה חלק התחתון מן העליון והינה במצות עבות שהיה

רגילים בהם אז. ועין בבית-צ"ק שם מ"ש שצנה וששפע תשובת הגאון מהר"ש מהגאון מ"ו סיבוב ו"ל כו', הנה תשובה הריא שצנה הבי"ח היא דפסח בשתי קל"ב שכולא סימן סג שהעתיק מסני' הגאון מהר"ש ו"ל (שהנה רבו של הגאון בעל מג"ש ו"ל, ע"ש) שכתב ששפע מהר"י צ"ח ו"ל (הוא אא"ו הגאון בעל שארית-יוסף) שהנה כל ימיו אכ"ד בקראתא שהפיר אפלו מצה נפוחה באמצע כמו אצבע כו', ובשם מהר"ל מפראג כתב דאין חושש קלל לנפוחה כו', ע"ש. ומ"ש במקום שמואל על הח"י בראיה שכי' בשם מהר"ל חלקם הפנים דקאמר פון האפי לה נפוחה, ולא אאמין שצנא כפי חכם, דהתם לאו בנפוח מתוף המצה טרי כו', ע"ש; הנה הוראה יראה דקדי אלו קפול יוצא מפי גדול הוד מהיר שמואל אפסח ו"ל בהשוכת דבי"ח סימן י"ד ושער שקבת רצה וו, וכתב בסימן שער שאין לחלק דהנפוחה דגבי לחם הפנים הוא בקל חלקם, דאיכא פתפרא כו', ע"ש. ועין בשו"ת אא"ו מהר"ש מהר"ל סימן קה. עין בבר"י שכתב בשם השו"ת מהר"ם נפוחה ששם פתפרא פאפן דמצה נפוחה לאו בקריקין מר"י אלא בפצה ששכה קצת ויש במש באמצעיה, והפנים נפוחה הכנים עמו, ועין בבר"י שמואל שדחה בשתי ידים ובכ"י האסור בקריקין גס"פ, עכ"ל מהר"י, ונראה ששם הוא כסמים לזה וכן מהנהג באשר כתבתי שמואל פתב שברקיקין אין חושש; נפוחה וכן נ"חמים עמה שלא לרקוק קלל במצות רקיקין, רק לשוראה האופה בקיאת המצה לפיכך הוא מנסה נעלה קורה עינות חמין וחס קראים במעשה קידים להפיר אי הנפוחה מקמת חמין או לא, אך במצות עבות קצת יש להור ולרקוק בחלוקים שנקרו בפוסקים, ובמקומות שאותוין מעשה עבות בדיהם משל על המורה למדרש בפרקה שיהיו שלא תראה עבה טפה, וגם שאם יתה שם איה נפוח או בשעה שחקה אם המצה ימצא בפניה מקומות שיש להסתפק בהם אם נאפית כראוי, שיעשו שאלת חכם ולא יגעו על בנתם, ובארגונו הארבע אפ"ר כ"י דקרא דעלמא מ'צים עצמם מלאכות מצות עבות רק אופק רקיקין ואשר צ"ח לשחוקה טמני כרתים או דכי פמורה, אך אם ארבע בקריקין שפוחה כה ששוקב הנפוחה אשפוי גרייזא ודקה אינה כשאר פני עבה זו ויש לספק בה אם: נאפית בהנן שאר חלקי המצה, יש לאסרה ולהנהיג בה דין מצה שאינה נפוחה, וכן נראה מהר"י הדבר שמואל שהבאתו לעיל סעף-קטן טו. עין שם. וע"ש בבר"י שמואל שצנא שנוטה לימין שהחמין בזמן אפיה אפלו יהיה רדאי, אינו כי אם חמין נקשה, ולפי רב הפוסקים שהיא רדפנו, יש להקל בכפולת המצות או נפיתמן כשולד אינה ספק, וצריך עיון בזה, ויש להחמיר במקום שאין הפנים, ועין בשו"ת חפ"י כ"י במצה נפוחה או

משנה ברורה

דבמצות דקות שלנו אין לח'ש להאבצבעות והחללים הנכרים מפתוח ומבפנים פד"ק רבא דרבא הנעשים ממתת האור, שאפלו אינם קרוימים פקים רק קצת פעבי אין לח'ש; ונפוחה באמצעיתה הינו שנקרר חצי העליון מהמתותוין, דהוה שכיח דק במצות העבות קצת, ודע, דאפלו פאפן שהיא נפוחה לכלי צלמא, דעח החק-צ"קב שאין לאסר תערובתה, (סג) כי אם אותה מצה עצמה שנתפתחה, והוא הדין לענין פפולה. והאלהי רבה מהמיר לאסר המצורבות (סט) בנפוחה, אך בהנאה יש להקל, עין שם. ונראה

באור הלכה

דהינו אפלו נמצא תוף הפסח. ועין פקני-אברהם שיש מחמירין אז לשח"י* אף-על-פי שאינו חמין פרוי אלא חשש בעלמא: * זו על זו בתנור וכ"י. סבב בספר חמדר-משנה וזה לשונו: פד"ן זה וכן בדין פפולה הנה נראה דכל שדבוקים יחד בנשיכה אין אסור פנה וברי זה במצה עבה הרבה, ואין פנה רק אם שוקבות זה על זה או דבוקה וקשפפרדים זה מנה ותפרוד בלי נשיכה, אבל אם הם בנשיכה יחד ודבוקה זה בוא על-פירוב קשקשבל דך ודבוק בלי פרווד כאלו נלושות כאחד, ומכל מקום לא מלאני לבי להחליט הבר בנה⁸⁶ הואיל ולא פשוו הפוסקים, ואולי מהחלה היו טדבקים בפרוד

דעל-כל-פנים בששים יש להקל, ובפד"ק בקריקין דקין כמו מצות שלנו, אפלו מי שרצה להמיר על-כל-פנים אין להמיר בתערובות, כדעת החק-צ"קב: (לו) אם שני מצות שוקבות. הינו (ע) אפלו רק מקצת מצה זו הנה מנה בתנור על מקצת מצה זו. והשעם, לפי שמקום הדבוק אין האש שולט שם, ועל-פ"ן דינו כמצה שנתפלה במקצת, ונאסרה כל מצה עליונה ומצה שתחתונה. ואם היה זה קדם פסח, מסיר מקום הדבוק עם רחב הידל ממצה זו וכן כי האי זונא ממצה שנתחיתה: (לז) קדם אפינתו. רוצה לומר, ונהיג שם עד ששקאפיה, אבל אם האופה הפרדן סדך, (עא) נראה להמיר [א"י]: (לח) שלא יגעו זה בזה⁸⁷. ובדיעבד (עב) אם נגעו ונקשו זה בזה, פ"ן ששניהם נוגעין למטה פתם בתנור, ח"ס האש שולט למטה שפיר⁸⁸. ונאפה בדינו ומתר:

שער הציור

(סא) וגם הנ"ו מעתיק דבריו להלכה, אכן בחי"אדם העתיק דברי האלהי רבה: (טב) וכן הפלים פשאין בו ששים יש לאסר וכן הרי"ב-אין⁸⁹, אך אם כבר נשתמשו בו יש להקל. עין שם: (ע) אחרונים: (עא) אף דהחי"אדם כתב דתלוי בפלגמא של החק-צ"קב ואלהי רבה נלענין אם התזיר מיד בתנור קשהחויטין ונשכיון. אבל כד הברצנו שם בזה למעלה להקל: (עג) אחרונים:

תקורם: 1 אבצבעות. 2 מגדרת, פמפיה.

הַלְבוּת פֶּסַח סִימָן תסא

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק לה]

שְׁנַפְרָד חֲצֵי הַעֲלִיּוֹן מִהַסְתַּחֲוִיָּוִט.

ומצות שלנו שהן דקות מאד, ואף חום התנור חזק מאד, דעת הגרי"י קניבסקי (ארחות רבנו ח"ב עמ' נג) שאין צריך להחמיר ולשרוף את מקום הכפולות, ואף מותר להשהותן בבית בפסח ואין לחוש שמא יבא לאוכלן, בין שמן הסתם נאפה אף מקום הכפל, ואין מחמירים אלא באכילה.

[ביה"ל ד"ה זז]

וְכַל עָקוֹם לֹא קָלָאֵנִי לְפִי לְהַחֲלִיט הַפֶּר פְּנֵה⁸⁰.

80) ולענין מצה כשרה שנגעה במצה כפולה, כתב במשנ"ב לעיל (ס"ק בט) שאף אם היא נשכה בה אינן כנוף אחד, ואינה אוסרתה אלא בכדי נטילה.

והחזו"א (או"ח סי' קכב ס"ק י ד"ה כתב) כתב, שאף באופן זה אסור משום הומרת כפולה.

ומה שרגילים בשעת גלגול העיסה להניח חציה האחד על חציה האחר ולמועכם, ונוצר כעין מראה כפולה, כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"ח סי' קטו) שפשוט שאין זה נחשב אלא בעיסה אחת, ואין לחוש בזה כלל משום הומרת כפולה, ואף אם נוצר על ידי כך סדק פתוח משני הצדדים, דעת הגרי"נ קרליץ (חוט שני פסח פי"ב ס"ק י) שמעיקר הדין אין מקום לחוש שמא לא נרבק הכפל היטב, אלא שהחזו"א החמיר לעצמו באופן זה נראה ארחות רבנו (ח"ב עמ' נב-נד) ברעת החזו"א והגרי"י קניבסקי, באופנים שונים של מצה כפולה.

ומצה שנגמרה עריכתה וירא שמא תחמיק, כתב הרמ"א לעיל (סי' תנט ס"ב) שיכול לשוברה ולחזור ללש אותה ולעשותה ביד שהעסק יבטל את החימוץ, אמנם לכתחילה טוב להיזהר שלא לעשות כן, ובטעם הדבר כתב המשנ"ב שם (ס"ק כג) שיש לחוש שמא לא יערכנה יפה כגוש אחד, אלא יהיו בה סדקים וכפלים ותאסר משום 'כפולה'.

ומצות שנדבקו בהן חתיכות בצק שיוצאות מהנקבים שמנקבים אותן, דעת הגרי"נ קרליץ (שם) שיש מקום להחמיר בזה, אלא שמעיקר הדין אין בזה משום 'כפולה' ואין למחות ביד המקילים בזה.

[משנ"ב ס"ק לח]

שְׁלֹא יִקְעוּ זֶה בְּזֶה⁸⁰ וכו', הִם הָאֵשׁ שׁוֹלֵט לְמִטָּה שְׁפִיר⁸¹.

80) דוקא בשעה מונחת בתנור שיש לחוש שמא ידבקו זו בזו, אבל כשמכניסים מצה לתנור, כתב החזו"א (או"ח סי' קכ ס"ק יז ד"ה ונראה) שאין לחוש שלא תגע במצות שבתנור דרך הילוכה או כשמוריד אותה לתנור, שאם בן יש לחוש על כל המצות שלנו שהן כפולות, שהרי מכניסים אותם לתנור עם מקל, ולעולם נופל חציה על חציה עד שמגלגלה במקל לפושטה בתנור, ובטעם הדבר כתב שם, שבאופן זה אין המצות נדבקות כלל זו לזו, ואף אם הן נדבקות מימי מיד הוא מפרידן [ראה משנ"ב לעיל (ס"ק לז)], ועוד, שמיד בבניית המצה לתנור מן הסתם נתחממה כשיעור יד טולדת בו ואין בכח הכפל לצננה, והוסיף שם, שכל חיש כפולה אינו אלא כשנכפלה מחוץ לתנור ואין חום התנור מספיק לאפותה קודם שתחמיק.

81) וכן בצידי העליון של המצות, כתב השו"ע הרב (ס"ב) שצריך שתשלוט שם האש, וכן מבואר בחזו"א (שם סי' קכב ס"ק י ד"ה כתב).

[ביה"ל ד"ה אין]

שֵׁשׁ מַחְמִירִין זֶה לְשׁוֹרֵף⁸².

82) והוא הדין כשמסירו בערב פסח משש שעות ומעלה, כתב השו"ע הרב (סכ"א) שאם אפשר ראוי לשרוף אף שאינו חמץ גמור אלא חשש בלבד, ומבואר במג"א (ס"ק יב) שעל כל פנים צריך להשליכו ולא להשהותו בביתו.

